

Elżbieta Marcinkowska

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza
Wydział Zarządzania
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzanie Środowiskiem
emarcink@zarz.agh.edu.pl

OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE W ZAWODZIE KSIĘGOWEGO A OFFSHORING RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie: Otoczenie prawne jest ważnym elementem decyzji offshoringowych. Wzmocnieniu otoczenia prawnego, w przypadku usług rachunkowości, służą przestrzegane i egzekwowane regulacje krajowe i międzynarodowe w zakresie prezentowania informacji, postępowania, jak i etyki zawodowej księgowego. Regulacje te są narzędziami, które mogą budować przekonanie klientów o posiadanych kompetencjach, wysokich standardach, uczciwości dostawcy usług. Celem artykułu jest analiza otoczenia instytucjonalnego w Polsce. Poddano jej otoczenie instytucjonalne regulujące rynek tego typu usług. Przeanalizowano rozwiązania w obszarze kształcenia i edukacji w zawodzie księgowego, regulacje w kwestii etyki zawodowej i kodeksów postępowania. Dokonano porównania siły otoczenia instytucjonalnego Polski i czołowych lokalizacji na świecie w zakresie offshoringu rachunkowości.

Słowa kluczowe: offshoring, rachunkowość, instytucje, kompetencje zawodowe, etyka.

JEL Classification: D02, F23, F60, G28.

Wprowadzenie

Europejski rynek usług finansowo-księgowych jest jednym z najszybciej rozwijających się sektorów offshoringu. Klienci firm offshoringowych dokonują wyboru dostawcy usługi rachunkowości, rozważając wiele czynników, w tym otoczenie instytucjonalne w zakresie regulacji prawnych obowiązujących w kraju realizacji usługi. W przypadku offshoringu usług rachunkowości wiedza, kompetencje zawodowe, uczciwość i etyczność pracowników firm offshoringowych są kształtowane obowiązującymi i egzekwowanymi regulacjami wykonywania zawodu, kodeksami postępowania i etyki zawodowej.

Obecny rynek usług offshoringowych w zakresie rachunkowości podlega intensywnym zmianom. Z jednej strony prognozuje się jego dalszy rozwój, z drugiej zaś dotknięty został procesem automatyzacji. Utrzymanie przez Polskę mocnej pozycji na globalnym rynku dostawców usług wymaga szybkiej reakcji i przesunięcia w kierunku świadczenia usług wysokospecjalistycznych, opartych na wiedzy. Zdiagnozowana zmiana na rynku dostawców usług rachunkowości prowadzi do postawienia pytania badawczego: Jaką rolę w budowaniu przewagi konkurencyjnej na rynku dostawców usług offshoringowych w zakresie rachunkowości odgrywają instytucje?

Celem artykułu jest analiza otoczenia instytucjonalnego w Polsce. Analizie poddano instytucje regulujące rynek usług rachunkowości. Przeanalizowano rozwiązania instytucjonalne w obszarze kształcenia i edukacji w zawodzie księgowego, regulacje w kwestii etyki zawodowej i kodeksów postępowania. Zbadano dostosowanie rynku usług rachunkowości do obowiązujących Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Sprawozdawczości Finansowej. Zdiagnozowane otoczenie instytucjonalne w Polsce porównano z rozwiązaniami w krajach azjatyckich, stanowiących czołówkę lokalizacji usług offshoringowych rachunkowości na świecie.

1. Offshoring rachunkowości – Polska na tle konkurencji

Do niedawna działania w zakresie rachunkowości były realizowane najczęściej we własnych strukturach organizacyjnych, przy wykorzystaniu wewnętrznych zasobów firmy. Postępująca globalizacja i rozwój nowoczesnych technologii doprowadziły do zmian w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Obecnie firmy decydują się na offshoring, czyli wydzielenie procesów rachunkowości na zewnątrz, do dostawców zlokalizowanych za granicą. Zróżnicowanie definicyjne występujące w literaturze wynika często z podkreślenia przez autorów kwestii geograficznej lokalizacji, co może oznaczać poza granicami kraju, na innym kontynencie, w odległych, tanich lokalizacjach [Shamis i in., 2005; Lawson, 2001]. Offshoring, czyli przenoszenie określonych funkcji biznesowych za granicę, może być wykonywany nadal wewnętrznie, przez filię firmy lub przez niezależnego dostawcę zewnętrznego [Prasad i Prasad, 2007]. Praktykowane na szeroką skalę rozwiązanie przynosi przedsiębiorstwom redukcję kosztów i zwiększa ich efektywność.

Rynek usług offshoringowych w zakresie rachunkowości wciąż ewoluuje, szybko dostosowując się do wymogów klienta. Dotychczasowe raporty i badania

poświęcone rynkowi usług offshoringowych łączą usługi z zakresu rachunkowości i finansów w jeden moduł świadczonych usług, określane jako outsourcing/offshoring finansów i rachunkowości (ang. *Finance and Accounting Outsourcing*, FAO). Outsourcing finansów i rachunkowości to najbardziej powszechna usługa *Business Process Outsourcing* (BPO). Realizowane usługi FAO dzielą się na procesy intensywnie transakcyjne i na procesy oparte na wiedzy. Pierwsze z nich mają charakter powtarzalny, o niskiej wartości dodanej, jak np. ewidencja zobowiązań/należności, lista płac, środki trwałe itp. Natomiast procesy oparte na wiedzy, o wyższej wartości dodanej, dotyczą budżetowania, audytu wewnętrznego, sprawozdawczości, zarządzania ryzykiem itp.

W niedawno opublikowanym raporcie firmy badawczej Knowledge Executive na temat globalnego outsourcingu rachunkowości i finansów przedstawiono najlepsze lokalizacje tego typu usług na świecie (tabela 1).

Tabela 1. Top 10 lokalizacji offshoringowych finansów i rachunkowości

Ranking	Lokalizacja FAO
1	Indie
2	Filipiny
3	Nowa Zelandia
4	Malezja
5	Irlandia
6	Polska
7	Węgry
8	RPA
9	Kanada
10	Czechy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Knowledge Executive [2017-2018, s. 37].

Jednym z powodów silnej pozycji danej lokalizacji jest kwestia otoczenia prawnego, a dokładnie funkcjonowania instytucji regulujących i dbających o jakość świadczonych usług finansowo-księgowych. Mocne instytucje to takie, które dzięki przyjętym rozwiązaniom, regulacjom budują trwałość, ciągłość obowiązujących przepisów i zasad koniecznych na współczesnym, konkurencyjnym rynku usług FAO. Przywołane wcześniej wyniki badań nad outsourcingiem finansów i rachunkowości pokazały jednoznacznie, iż główną przesłanką wyboru dostawcy usług są właśnie wiedza, doświadczenie branżowe i certyfikowany, dobrze wyszkolony personel [Knowledge Executive, 2017-2018, s. 41].

Polska jest jedną z głównych lokalizacji tego typu usług na świecie. Obsługuje przede wszystkim klientów z Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. Zatrudnienie w centrach usług biznesowych znalazło do tej pory ponad 244 tys.

pracowników, z czego ponad 20% wykonuje usługi z zakresu finansów i rachunkowości [ABSL, 2017, s. 25].

Ze względu na postępujący proces automatyzacji w usługach BPO istnieje realne zagrożenie utraty miejsc pracy w tym sektorze, szczególnie w usługach rachunkowości. Zagrożenie w większym bądź mniejszym stopniu dotyczy wszystkich lokalizacji na rynku offshoringu BPO. Proces automatyzacji obejmuje powtarzalne zadania, jak wprowadzanie danych, przetwarzanie faktur, przygotowywanie listy płac czy uzgadnianie rozliczeń bankowych. Polska jest liderem offshoringu procesów biznesowych w Europie, ze szczególnie mocną pozycją w usługach FAO. Szansą dla polskiego rynku offshoringu usług rachunkowości jest świadczenie usług wysokospecjalistycznych i wynika to z obserwowanej tendencji przesuwania się branży offshoringowej w łańcuchu wartości. Ta oczekiwana zmiana winna otrzymać wsparcie instytucjonalne, oznaczające wzmocnienie pozycji konkurencyjnej Polski na rynku dostawców usług wysokospecjalistycznych, opartych na wiedzy.

2. Otoczenie instytucjonalne rachunkowości

Współczesną gospodarkę światową kreują dzisiaj przede wszystkim procesy globalizacji, które prowadzą do integrowania działalności międzynarodowej, ale również procesy internacjonalizacji, odzwierciedlane wzrostem i rozwojem transgranicznych usług, inwestycji bezpośrednich czy eksportu. Szczególnego znaczenia ze względu na omawiany offshoring rachunkowości nabiera rola przedsiębiorstw międzynarodowych. Ich silna pozycja w gospodarce doprowadziła do międzynarodowej konwergencji rachunkowości, czego efektem jest również konwergencja zawodu księgowego w zakresie edukacji i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Zgodnie z założeniami ekonomii instytucjonalnej w celu poznania i wyjaśnienia procesów zachodzących w gospodarce wykorzystuje się instytucje. Pojęcie instytucji prezentowane przez przedstawicieli tej części nauki ekonomicznej jest niejednoznaczne. Według przedstawicieli starej szkoły instytucjonalnej¹ przedmiotem analizy są instytucje zarówno formalne, jak i nieformalne, które tworzą ramy, w jakich poruszają się jednostki gospodarcze. Według przedstawi-

¹ Prekursorem podejścia behawioralnego do analizy instytucji nieformalnych, jak kultura, zwyczaje, nawyki, był T. Veblen, natomiast głównym przedstawicielem analizy instytucji formalnych, szczególnie prawa, był J.R. Commons.

ciela nowej ekonomii instytucjonalnej O. Williamsona można dokonać podziału instytucji na te formalne i nieformalne, ale instytucją są również reguły zawierania transakcji i warunki, w jakich podejmowane są decyzje ekonomiczne. Przedstawiciele nowej ekonomii instytucjonalnej zazwyczaj szczególnie akcentują w swoich definicjach instytucji ten aspekt, który dominuje w ich badaniach. Stąd w definicjach instytucji podkreślane są kwestie np. kosztów transakcyjnych [Coase, 1934; Williamson, 1980] czy praw własności [Alchian, 1961; Demsetz, 1967]. Noblista D.C. North określił instytucje jako „reguły gry” a dokładniej: „Instytucje są to ograniczenia wypracowane z wykorzystaniem wszystkiego, co jest w ludzkiej mocy, które kształtują strukturę współdziałania ludzi. Obejmują one ograniczenia formalne, nieformalne oraz charakterystyki ich wdrażania” [North, 1994, s. 360].

Rachunkowość to system informacyjny, który powinien zapewnić prawidłową identyfikację i pomiar zjawisk i procesów gospodarczych zachodzących we współczesnych przedsiębiorstwach. Porównywalność i jednolitość prezentowanych informacji przez system rachunkowości stały się główną przyczyną rozpoczęcia procesu ujednoczenia regulacji prawnych rachunkowości. Proces harmonizacji zasad rachunkowości jest koordynowany przez Unię Europejską, która narzuciła państwom członkowskim wprowadzenie dyrektyw do krajowego prawodawstwa. Natomiast proces standaryzacji koordynowany jest przede wszystkim przez profesjonalne instytucje zrzeszające księgowych. Do najważniejszych tego typu instytucji międzynarodowych zalicza się²:

- Międzynarodową Radę Standardów Rachunkowości (IASB), opracowującą Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej MSR/MSSF,
- Radę Standardów Rachunkowości Finansowej, opracowującą Ogólnie Akceptowane Zasady Rachunkowości (US GAAP),
- Międzynarodową Federację Księgowych (IFAC),
- Międzynarodowy Komitet Praktyk Auditingu (IAPC),
- Grupę G4, zawodową organizację księgowych z USA, Kanady, Wielkiej Brytanii i Australii,
- Europejskie Stowarzyszenie Rachunkowości (EAA),
- pozostałe.

² Kluczowe znaczenie dla procesu ujednoczania rachunkowości mają dwie pierwsze organizacje – IASB i US GAAP. Są one znaczące dla rachunkowości w Polsce, ponieważ ustawa o rachunkowości (UoR) korzysta z wielu rozwiązań przyjętych przez te organizacje, a w kwestiach nieuregulowanych w UoR ustawodawca odwołuje się do KSR i MSSF.

Współczesna rachunkowość poprzez harmonizację i standaryzację dąży do rozwiązań o zasięgu globalnym, które służą ujednoczeniu regulacji prawnych. Oczekiwania klientów lokalnych, jak i globalnych dotyczące usługi rachunkowości odnoszą się przede wszystkim do profesjonalnej obsługi opartej na wiedzy, stosowania rozwiązań międzynarodowych i odpowiedniej ochrony i bezpieczeństwa danych. Rozwiązania instytucjonalne dające bezpieczeństwo i odpowiednią ochronę danych znalazły się w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i standardach ISO 27000³.

2.1. Analiza otoczenia instytucjonalnego offshoringu rachunkowości – Polska na tle konkurencji

Jak już wspomniano, Polska jest jedną z głównych lokalizacji usług offshoringowych w zakresie rachunkowości i finansów. Ta silna pozycja jest wynikiem niskich kosztów pracy, dostępu do wykwalifikowanych pracowników, dobrej infrastruktury i ustabilizowanego otoczenia instytucjonalnego. Ze względów na niskie koszty pracy konkurencją dla Polski stanowią kraje azjatyckie, jak Indie, Malezja czy Filipiny.

Istotną zaletą lokalizacji usług offshoringowych w Polsce jest dostęp do wykształconych młodych ludzi. Usługi w zakresie FAO są realizowane głównie przez studentów i absolwentów kierunków ekonomicznych. Do realizacji usług wysokospecjalistycznych konieczna jest dobrze wykształcona kadra w zawodach ściśle powiązanych z rachunkowością, szczególnie wg standardów międzynarodowych. W Polsce na kierunkach ekonomicznych wiedzę zdobywa ponad 250 tys. studentów, przy czym na kierunku rachunkowość i finanse studiuje ponad 54 tys. studentów [Pro Progressio, 2017]⁴. Wiele uczelni i kierunków posiada akredytację ACCA⁵ (Association of Chartered Certified Accountants), organizacji zrzeszającej specjalistów z całego świata z zakresu rachunkowości i finansów. Na tle innych, najbardziej popularnych lokalizacji, oceniając dostęp do rynku pracowników wykwalifikowanych, świadczących usługi w zakresie rachunkowości,

³ Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. o ochronie danych osobowych, tzw. RODO UE, które weszło w życie w maju 2018 r. ISO oferuje szereg norm, które mogą pomóc w osiągnięciu zgodności z nowymi przepisami unijnymi, począwszy od rodziny standardów ISO 27000.

⁴ Stan na maj 2017 r.

⁵ Pełna lista uczelni i kierunków akredytowanych przez ACCA na [www 1]. Aby uzyskać dyplom ACCA należy zdać egzaminy (poziom podstawowy i profesjonalny), zaliczyć moduł o etyce i wykazać się minimum trzyletnią praktyką zawodową.

potencjał ilościowy wypada mniej atrakcyjnie. W Polsce do momentu wejścia ustawy deregulującej niektóre zawody [Ustawa o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych, 2014] Ministerstwo Finansów wydało prawie 70 tys. certyfikatów księgowego. W samych Indiach certyfikowanych księgowych jest ponad 280 tys. [www 2]. Uzupełnieniem oceny rynku pracowników świadczących usługi rachunkowości, poza potencjałem ilościowym, jest przede wszystkim potencjał jakościowy. Złożoność zagadnień i problemów współczesnej rachunkowości wymagają od osób świadczących tego typu usługi szczególnej wiedzy i kompetencji. Aby skutecznie odpowiadać na zmieniające się potrzeby rynku usług rachunkowości, IFAC powołał Komitet ds. Edukacji, który opracował standardy dotyczące nauki i rozwoju zawodowego księgowych. Standardy te określają wymogi i umiejętności zawodowe księgowych, odnoszą się do kwestii wartości, etyki i postaw zawodowych. Przyjęte założenia IFAC dotyczące kształcenia i doskonalenia zawodowego księgowych są punktem odniesienia dla krajowych stowarzyszeń i pozwalają na porównanie krajowych dokonań w obszarze podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych księgowych w Polsce.

Funkcjonujące w Polsce organizacje zrzeszające księgowych i pracowników wykonujących zawody pokrewne są aktywnymi uczestnikami międzynarodowych stowarzyszeń. W Polsce działają dwa krajowe stowarzyszenia księgowych. Są to: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (SKwP) i Polska Izba Biegłych Rewidentów (PIBR).

Zarówno Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, jak i Krajowa Izba Biegłych Rewidentów są członkami prestiżowej, Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC), a jednym z efektów uczestnictwa jest przyjęcie i akceptacja zasad etycznych określonych przez IFAC w Kodeksie etyki zawodowej księgowych. Główne założenia przedstawione w tym kodeksie znalazły później odzwierciedlenie w przyjętych krajowych regulacjach, tzn. w Kodeksie etyki biegłych rewidentów⁶ i w Kodeksie etyki zawodowych księgowych⁷.

Stowarzyszenie Księgowych w Polsce aktywnie udziela się w opracowywaniu i prowadzeniu kursów doskonalenia zawodowego księgowych. Certyfikacja zawodu księgowego realizowana przez SKWP obejmuje cztery stopnie kształcenia (księgowy, samodzielny księgowy, główny księgowy i dyplomowany księgowy). Słabą stroną polskich instytucji rachunkowości jest to, że uczestnictwo w stowarzyszeniach nie jest obowiązkowe. W krajach konkurujących

⁶ Kodeks przyjęty został w czerwcu 2002 r.

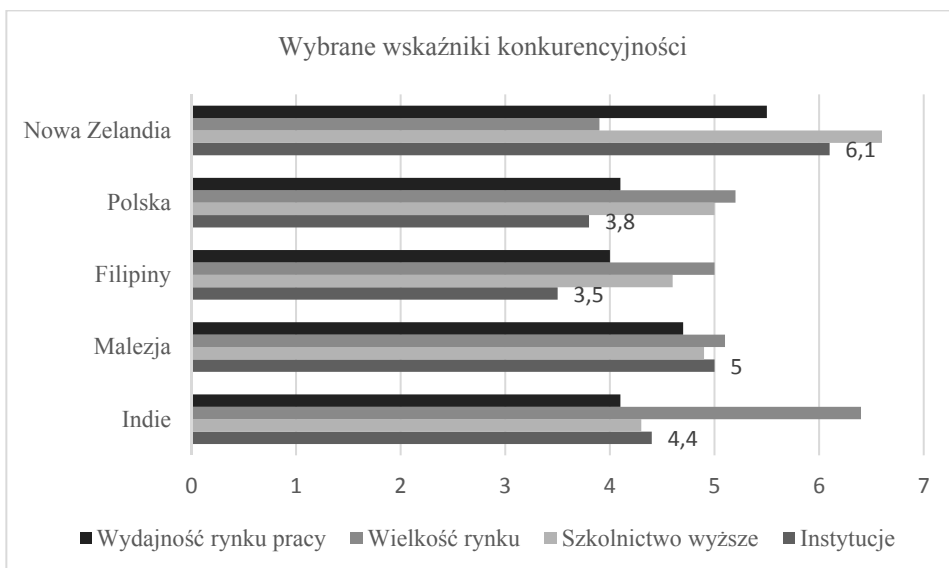
⁷ Kodeks przyjęty został w czerwcu 2007 r.

o rynek zaawansowanych usług rachunkowości funkcjonowanie krajowych instytucji rachunkowości podparte jest zapisem w ustawie o rachunkowości (np. Indie, Malezja), a proces kształcenia księgowych jest ściśle koordynowany przez owe instytucje we współpracy z Ministerstwem Nauki. Dodatkowo kraje te mają zapisane w ustawie o rachunkowości zarówno wstępne, jak i stałe wymagania dotyczące rozwoju zawodowego specjalistów. W Polsce nie ma prawnie uregulowanego obowiązku doskonalenia zawodowego, a wydawane do niedawna certyfikaty MF (do 2014 r.) potwierdzały jedynie wiedzę i kompetencje w momencie jego otrzymania. Niedawno wprowadzoną pozytywną zmianą jest to, iż osoby posiadające certyfikaty dyplomowanego księgowego SKwP mają obowiązek podnoszenia kwalifikacji, a programy ich kształcenia są zgodne z Międzynarodowymi Standardami Edukacji. Nasi konkurenci uregulowali rynek zawodu księgowego w wyższym stopniu, bowiem każda osoba wykonująca zawód księgowego, niezależnie od poziomu, musi być obowiązkowo członkiem stowarzyszenia i poddawać się ciągłym procesom podnoszenia kwalifikacji.

Istotną kwestią wkomponowaną instytucjonalnie w proces kształcenia zawodu księgowego jest etyka [Lehman, 2013; Everett i Tremblay, 2014]. Jak istotną kwestią jest etyka w rachunkowości dowiódł kryzys finansowy z 2008 r. Oczekiwane przez klientów wysokie standardy wykonywania zawodu księgowego są utożsamiane z przestrzeganiem wartości etycznych. W Polsce problemy etyki w rachunkowości zostały uregulowane formalnie, częściowo na poziomie ustawowym dla biegłych rewidentów, częściowo, dla księgowych, na poziomie regulacji stowarzyszenia zawodowego. Istotną rolę w kształtowaniu postaw etycznych przyszłych księgowych odgrywają uczelnie, które w swoich programach nauczania poruszają kwestie etyki w biznesie. Pozytywnym rozwiązaniem byłoby obligatoryjne wprowadzenie przedmiotu etyka w rachunkowości na kierunku rachunkowość i finanse. Ciekawe spostrzeżenia na temat postaw etycznych studentów i księgowych przedstawiają liczne publikacje [Massey, 2017; Banaszekiewicz i Masowska, 2015; Rydzewska-Włodarczyk, 2016].

Przedstawiony wywód na temat otoczenia instytucjonalnego offshoringu rachunkowości w Polsce i wśród największych konkurentów ma charakter subiektywny i oparty jest na analizie informacji zgromadzonych na stronach internetowych poświęconych rozwiązaniom instytucjonalnym Polski i konkurencji w zakresie rachunkowości. Wsparciem dla przeprowadzonej analizy są wyniki badania konkurencyjności gospodarek przygotowane przez Światowe Forum Ekonomiczne 2017-2018. Aby odnieść się do przeprowadzonego wyvodu, analizie poddane zostały czynniki, które wg autorki pośrednio, jak i bezpośrednio

odzwierciedlają siłę otoczenia instytucjonalnego projektów offshoringowych rachunkowości. Analizie poddano kraje najbardziej konkurencyjne (tabela 1) w offshoringu rachunkowości, tj. Indie, Malezję, Filipiny i Nową Zelandię. Wcześniej na rys. 1 przedstawiono wyniki oceny wybranych filarów konkurencyjności: *instytucje, szkolnictwo wyższe, wydajność rynku pracy i wielkość rynku*.

Skala dla badanych filarów 1-7 (maks.)

Rys. 1. Wybrane wskaźniki konkurencyjności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Schwab [2017].

Ze względu na poruszany problem siły otoczenia instytucjonalnego filar ten został dodatkowo wyróżniony na rysunku osiąganą wartością. Polska uzyskała wynik na poziomie 3,8 (niższy tylko Filipiny) i jest to jeden z najniższych wśród najlepszych lokalizacji offshoringu rachunkowości. Jesteśmy wysoce konkurencyjni w filarze *wielkość rynku* (wyprzedzają nas tylko Indie) i średnio konkurencyjni w filarze *szkolnictwo wyższe*.

Aby móc dokonać oceny uzyskanego ogólnego obrazu instytucji w obszarze offshoringu rachunkowości w Polsce, w tabeli 2 przedstawiono wybrane parametry je kształtujące.

Tabela 2. Wskaźniki instytucjonalne offshoringu rachunkowości – Polska i konkurencja

Wyszczególnienie	Indie	Malezja	Filipiny	Polska	Nowa Zelandia
Siła standardów audytu i rachunkowości	4,6	5,5	5,0	4,8	6,3
Etyczne postępowanie	4,6	5,0	3,6	3,9	6,3
Prawo własności	4,4	5,4	4,3	4,1	6,3
Ochrona intelektualna własności	4,4	4,6	3,6	3,2	5,4
Efektywność ram prawnych w rozwiązywaniu sporów	4,4	4,6	3,1	2,6	5,4
Ochrona inwestorów	7,3	8,0	4,2	6,3	8,3
Jakość systemu edukacji	4,6	5,2	4,2	3,6	5,4
Jakość szkół zarządzania	4,6	5,3	4,8	4,2	5,3
Współczynnik skolaryzacji brutto*	26,9%	89%	35,8%	68,1%	83,9%

Skala dla badanych filarów 1-7 (maks.), oprócz *ochrona inwestorów* 1-10 (maks.).

* Współczynnik skolaryzacji brutto jest to wyrażony procentowo stosunek liczby wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia (w przypadku szkolnictwa wyższego 19-24 lata).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Schwab [2017].

Przedstawione wyniki badań nad wybranymi obszarami instytucjonalności rachunkowości potwierdzają uzyskaną pozycję Polski w rankingu lokalizacji tego typu usług i są zbieżne z wcześniejszym wywodem autorki. Niskie wartości na tle najlepszych lokalizacji Polska odnotowuje w większości obszarów poddanych ocenie. Szczególnie dwa pierwsze wskaźniki: *siła standardów audytu i rachunkowości* oraz *etyczne postępowanie* odnoszą się wprost do przedstawianego w artykule zagadnienia, a pozostałe uzupełniają ocenę instytucjonalności.

Podsumowanie

Polska jest jedną z najczęściej wybieranych destynacji offshoringu usług rachunkowości. Przyszłe zmiany na tym rynku są i będą efektem automatyzacji wielu prostych czynności w usługach rachunkowości. Utrzymanie wysokiej pozycji lokalizacji usług offshoringowych na świecie będzie możliwe, jeśli w miejsce objętych ryzykiem automatyzacji czynności wejdą szerzej niż do tej pory usługi wysokospecjalistyczne, szczególnie w obszarze rachunkowości międzynarodowej. Świadczenie tego typu usług wiąże się z kadrą o wysokich kompetencjach zawodowych. Otoczenie instytucjonalne rachunkowości w krajach świadczących usługi offshoringowe jest w wielu aspektach podobne. Istnieją profesjonalne stowarzyszenia kształcące przyszłych adeptów zawodu księgowego. Na uczelniach prowadzone są kierunki poświęcone zagadnieniom rachun-

kowości, rachunkowości międzynarodowej itp. Polska posiada krajowe stowarzyszenia księgowych, które są aktywnym członkiem wielu międzynarodowych instytucji księgowych, jak: IASB, IFAC, EEFA. Jako członek UE Polska podlega licznym rozporządzeniom unijnym i dyrektywom w zakresie bezpieczeństwa danych, stosowania MSSF. Mimo to na tle najlepszych lokalizacji i przyszłych wyzwań na rynku offshoringu rachunkowości należy dążyć do wzmocnienia w Polsce otoczenia instytucjonalnego. Słabym punktem polskiego otoczenia instytucjonalnego na tle konkurencji jest brak obowiązku ustawicznego podnoszenia kwalifikacji w zawodzie księgowego (por. tabela 2 – *jakość systemu edukacji, jakość szkół zarządzania*). Wprawdzie częściowo rozwiązanie to wprowadziło Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, ale dotyczy wąskiej grupy dyplomowanych księgowych. Niepokoi, w ramach rozwiązań instytucjonalnych, możliwa utrata prestiżu zawodu księgowego ze względu na deregulację zawodu. Wskazówką dla Polski, w jakich obszarach należy poprawić wskaźniki instytucjonalności, są zaprezentowane w artykule wyniki badań nad konkurencyjnością, gdzie wiele miejsca poświęca się instytucjom.

Literatura

- ABSL (2017), *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce*, www.absl.pl (dostęp: 10.02.2018).
- Alchian A.A. (1961), *Some Economics of Property*, Rand Corporation, Santa Monica.
- Armstrong M.B., Ketz E., Owsen D. (2003), *Ethics Education in Accounting: Moving toward Ethical Motivation and Ethical Behavior*, „Journal of Accounting Education”, Vol. 21.
- Banaszkiewicz A., Makowska E. (2015), *Kodeks zawodowej etyki w rachunkowości w świetle badań ankietowych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 396.
- Barney J.B. (1991), *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*, „Journal of Management”, Vol. 17, No. 1.
- Bingam H.B., Eisenhardt H.M. (2008), *Position, Leverage and Opportunity: A Typology of Strategic Logics Linking Resources with Competitive Advantage*, „Managerial and Decision Economics”, Vol. 29.
- Coase R.H. (1937), *The Nature of the Firm*, „Economica”, No. 6.
- Demsetz H. (1964), *The Exchange and Enforcement of Property Rights*, „Journal of Law and Economics”, Vol. 7.
- Everett J., Tremblay M.S. (2014), *Ethics and Internal Audit: Moral Will and Moral Skill in a Heteronomous Field*, „Critical Perspectives on Accounting”, Vol. 25(3).

- Finance and Accounting Outsourcing, Market Insights 2017-2018, 2017-2018-Global-Finance-Accounting-Outsourcing-FAO-Survey-Abridged-Interactive-eBook-1.pdf. (dostęp: 15.02.2018).
- Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. (2011), *Kultury i organizacje*, PWE, Warszawa.
- IFAC (India, Philippines, Malaysia) (2018), <https://www.ifac.org/about-ifac/membership/members/institute-chartered-accountants-india>.
- Kaceti J. (2014), *Business Ethics for Students of Management*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences”, Vol. 109.
- Knowledge Executive (2017-2018), *Finance and Accounting Outsourcing, Market Intelligence Report*, 2017-2018-Global-Finance-Accounting-Outsourcing-FAO-Survey-Abridged-Interactive-eBook-1 (dostęp: 10.02.2018).
- Lehman G. (2014), *Moral Will, Accounting and the Phronemos*, „Critical Perspectives on Accounting”, Vol. 25.
- Lowson R.H. (2001), *Offshore Sourcing: An Optimal Operational Strategy?*, „Business Horizons”, Vol. 44.
- Massey D.W. (2017), *Discussion of Recognizing Ethical Issues: An Examination of Practicing Industry Accountants and Accounting Students*, „Journal of Business Ethics”, Vol. 142.
- Mintz S. (2006), *Accounting Ethics Education: Integrating Reflective Learning and Virtue Ethics*, „Journal of Accounting Education”, Vol. 24.
- North D.C. (1994), *Economic Performance through Time*, „The American Economic Review”, Vol. 84, No. 3.
- Prasad A., Prasad P. (2007), *Moving out: Toward Understanding the Complexity of Outsourcing in the Age of Globalization*, „Business Renaissance Quarterly”, Vol. 2.
- Pro Progressio (2017), *Raport. Kierunki ekonomiczne na polskich uczelniach*, <http://www.raporty.proprogressio.pl/2017/kierunki-ekonomiczne-na-polskich-uczelniach/kierunki-ekonomiczne-na-polskich-uczelniach.pdf> (dostęp: 20.03.2018).
- Rada Międzynarodowych Standardów Etycznych dla Księgowych (2009), *Kodeks etyki zawodowych księgowych*, <https://www.pibr.org.pl/assets/file/553,KRBR-uchwala-4249-60-2011-Kodeks-IFAC.pdf> (dostęp: 10.02.2018).
- Rydzewska-Włodarczyk M. (2016), *Podstawy etyczne studentów według opinii studentów Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie*, „Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis Oeconomica”, nr 327(83)2.
- Schwab K. (2017), *The Global Competitiveness Report*, World Economic Forum, 2017-2018, <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (dostęp: 12.02.2018).
- Shamis G.S., Green M.C., Sorensen S.M., Kyle D.L. (2005), *Outsourcing, Offshoring, Nearshoring: What to Do?*, „Journal of Accountancy”, Vol. 199.

Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (2012), *Kodeks etyki zawodowej w rachunkowości*, https://www.skwp.pl/files/zg/kodeks_etyki/kodeks_zawodowej.pdf (dostęp: 10.02.2018).

Ustawa z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych. Dz.U. 2014, poz. 768.

[www 1] <http://www.accapolska.pl> (dostęp: 24.03.2018).

[www 2] ICAI – The Institute of Chartered Accountants of India, <https://www.icaai.org/> (dostęp: 24.03.2018).

INSTITUTIONAL ENVIRONMENT IN THE ACCOUNTING PROFESSION AND ACCOUNTING OFFSHORING

Summary: The legal environment is an important element of offshoring decisions. The aim of the article is to analyze the institutional environment in Poland. The institutional environment regulating the market for this type of services was analyzed. The solutions in the area of education in the accounting profession, regulations regarding professional ethics and codes of conduct were analyzed. The adjustment of the accounting services market to the applicable International Accounting and Financial Reporting Standards was examined.

Keywords: offshoring, accounting, institutions, professional competence, ethics.